

Utbildningsinspektion i Bergby centralskola och Norrsundets skola, förskoleklass och grundskola 1–9 respektive 1–6

UTBILDNINGSINSPEKTIONENS SYFTE

Skolverkets utbildningsinspektion skall bidra till kvalitetsförbättring genom att bedöma hur verksamheterna arbetar i riktning mot de nationella målen för förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, barn- och ungdomsutbildning och vuxenutbildning. En väsentlig del i inspektionen är att granska kvalitetsarbetet och förmågan att utveckla den egna verksamheten.

Inspektionens inriktning

Inspektionsutredningen inriktas mot sex områden. De är särskilt väsentliga för att säkra att alla barn, elever och vuxenstuderande får den omsorg och utbildning som de har rätt till enligt nationella bestämmelser. De sex områdena, som granskas utifrån flera olika aspekter och frågeställningar, är:

Resultaten:

1. Kunskaper, utveckling och lärande

Verksamheten:

2. Arbetsmiljö och delaktighet
3. Pedagogisk verksamhet och undervisning
4. Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Förutsättningarna:

5. Tillgång till utbildning och omsorg
6. Resurser

I denna rapport behandlas i första hand förhållanden som avviker positivt eller negativt från vad som förväntas i fråga om utbildningskvaliteten enligt de nationella bestämmelserna. Några aspekter behandlas dock i alla aktuella verksamheter, nämligen kunskapsbedömningen och betygssättningen, kvalitetsarbetet, rektorsfunktionen, personalens kompetens, läromedel och utrustning, likvärdiga möjligheter vid funktionsnedsättning och stödinsatser, arbetet med övergripande hälsomål i läroplanerna, bedömning av lärandet och betygssättningen. En helhetsbedömning och motiveringar till bedömningarna görs inom varje granskningsområde.

Bedömningarna av kvaliteten och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån läroplaner och övriga författningar. Inspektörernas sakkunskap och erfarenheter av jämförbara verksamheter är också betydelsefulla. Analyserna av den insamlade informationen syftar till att klargöra om de lokala lösningarna och systemen fungerar väl. Rapporten avslutas med en sammanfattande bedömning som utgör underlag för Skolverkets beslut, riktat till huvudmannen, angående förbättrings- och kritikområden.

Genomförandet av inspektionen i Bergby/Norrsundets skolor

Skolverket sände den 23 november 2004 skriftlig information till kommunen om att verksamheten skulle inspekteras och om inspektionens syfte och genomförande. Inspektörsteamet med ansvar för inspektionen i Bergby centralskola och Norrsundets skola har bestått av undervisningsrådet Stig Westlund och experten Hans-Olof Hanselid. Besök i Bergby centralskola och Norrsundets skola inleddes den 3 februari och avslutades den 22 februari 2005.

Denna skriftliga rapport kompletteras med muntlig återrapportering av de ansvariga inspektörerna. Skolverket följer därefter upp eventuella krav på åtgärder som riktas till huvudmannen och vilka effekter i övrigt som utbildningsinspektionen leder till. Tidpunkter för uppföljningen framgår av Skolverkets beslut.

Underlag

Underlaget till denna rapport består av dels dokument från kommunen och Bergby/Norrsundets skolor, dels den information som samlats in vid observationer, intervjuer och samtal under besöket. Rapporten grundar sig också på annan information om kommunen och skolan som finns i Skolverkets nationella uppföljningssystem eller finns publicerat på annat sätt.

I Bergby centralskola genomfördes intervjuer med rektor, lärare, elever från förskoleklass t.o.m. årskurs 9, elevrådet för årskurserna 7–9, studie- och yrkesvägledare, elevvårdsteam samt föräldrar. Lektioner besöktes i förskoleklass och i grundskolans samtliga årskurser. I Norrsundets skola genomfördes formella intervjuer med rektor, lärare, elever från förskoleklass t.o.m. årskurs 6, elevrådet och föräldrar. Under besöken fördes också samtal med skolornas övriga personal.

Beskrivning av skolan/rektorsområdet

Bergby centralskola och Norrsundets skola	Antal barn/elever
Förskoleklass Bergby centralskola	23
Förskoleklass Norrsundets skola	17
Grundskola Bergby centralskola	372
Grundskola Norrsundets skola	70

I skolan finns elever tillhörande särskolan som är integrerade i Bergby centralskola och läser enligt särskolans tim- och kursplan.

I anslutning till båda skolorna finns fritidsverksamhet och förskola.

Skolans elever och pedagogiska personal i Bergby centralskola arbetar i tre s.k. målstyrda grupper (MSG) och fyra arbetslag. I Norrsundets skola ingår alla lärare i en MSG.

Bergby centralskola inryms i flera byggnader. Den äldsta är från slutet av 1800-talet och där finns nu förskoleklassen och fritidshem. Klasserna i årskurserna 1–3 har sin undervisning i en byggnad från 1920-talet. Båda byggnaderna är renoverade. Ca 300 m därifrån ligger huvudbyggnaden som är renoverad och tillbyggd år 2002. I en separat enhet finns skolmatsal och undervisningslokaler för hemkunskap och slöjd. Ämnet idrott och hälsa ges i en särskild idrottshall i anslutning till det äldre skolområdet. Norrsundets skola, byggd på 1970-talet, utgörs av en byggnad i ett plan med klassrum och speciallokaler för slöjd. I anslutning till skolan ligger en idrottshall.

Bedömning

1. Kunskaper, utveckling och lärande

Kunskaper relaterade till kursplanernas mål

Det arbete som sker inom skolväsendet skall syfta till att åstadkomma resultat, i form av kunskaper och färdigheter hos eleverna och att de utvecklas till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar, allt i enlighet med de nationella mål som staten ställt upp.

De kunskapsresultat som framträder genom betygsvärden och resultat från nationella prov syftar till att vara nationellt likvärdiga. När det gäller att bedöma hur framgångsrik en viss skola har varit i arbetet med elevernas lärande, förklaras dock resultaten av både skolans insatser och de enskilda elevernas förutsättningar, som är en funktion av socioekonomisk bakgrund och många andra faktorer. Skolverkets så kallade Salsavärden¹ justerar för ett antal sådana bakgrundsfaktorer och redovisar ett förväntat resultatvärde. Även om detta baseras på endast några få faktorer, kan det läggas till grund för fortsatt analys av orsakerna till att skolans respektive kommunens faktiska värden över- eller underskrider de förväntade.

Andel elever som uppnår målen i årskurs 5, procent i Bergby centralskola

Nationella prov åk 5	Bergby centralskola	Gävle kommun
Svenska	73	87
Engelska	89	86
Matematik	93	86

¹ För att få en mer nyanserad bild av skolors betygsresultat än enbart genom att tillhandahålla de faktiska betygsresultaten som skolor uppnår, har Skolverket utvecklat Skolverkets Arbetsverktyg för Lokala SambandsAnalyser - SALSA. Verktöget jämför i en statistisk modell kommuners och skolors faktiska betygsresultat avseende "andel elever som uppnått målen" respektive "genomsnittligt meritvärde" med ett modellberäknat värde. I denna beräkning tas hänsyn till bakgrundsfaktorer som föräldrars utbildningsnivå, andel elever med utländsk bakgrund och fördelning pojkar/flickor i kommuner och skolor.

Andel elever som uppnår målen i årskurs 5, procent i Norrsundets skola

Nationella prov åk 5	Norrsundets skola	Gävle kommun
Svenska	78	87
Engelska	78	86
Matematik	89	86

Inspektörerna konstaterar att resultatet av kunskaperna i årskurs 5 i svenska i båda skolorna skiljer sig i negativt avseende från resultatet för samtliga skolor i kommunen och att resultatet i matematik är högre i båda skolorna än genomsnittet för kommunen. I Norrsundets skola är resultatet i engelska avsevärt lägre än genomsnittet för kommunen. Någon tydlig sammanställning av måluppfyllelsen i andra ämnen än svenska, engelska och matematik görs dock inte.

Enligt inspektörerna bör rektor skaffa sig kunskap om elevernas lärande och på en övergripande nivå följa upp och analysera elevernas kunskaper även i andra ämnen än svenska, engelska och matematik.

Kunskapsresultat årskurs 9 i Bergby centralskola

Årskurs 9	2003	2003	2003	2004	2004	2004
	Bergby central-skola	Gävle	Riket	Bergby central-skola	Gävle	Riket
Meritvärde ²	207,6	200,8	205,4	208,5	206,3	206,9
Andel behöriga till nationella program (%)	91,9	87,8	89,9	85,7	90,9	89,6
Andel som uppnått målen i alla ämnen (%)	78,4	74,7	74,8	71,4	78,0	75,9
Salsavärde	73 (5,4)	77 (-2,3)	xx)	75 (-3,6)	78 (0)	xx)

xx) Ingen uppgift

Meritvärdet för eleverna i årskurs 9 i Bergby centralskola skiljer sig inte nämnvärt från vare sig genomsnittet för Gävle kommun eller riket som helhet år 2004. När det gäller andelen behöriga elever till gymnasieskolan har en försämring skett från år 2003 till år 2004 och andelen behöriga är drygt fem procentenheter lägre än genomsnittet för kommunen. En liknande försämring har skett vad gäller andelen elever som uppnått målen i samtliga ämnen i årskurs 9. Salsavärdet som tidigare varit positivt visar för år 2004 ett negativt förväntat resultatvärde.

² En elevs meritvärde räknas fram genom att man översätter bokstavsbedygen till siffror (MVG ger 20, VG 15 och G 10) och därefter räknar samman de 16 bästa betygen. En elev som fått betyg i samtliga 16 ämnen kan alltså ha högst 320 och minst 160 poäng i meritvärde.

Utveckling och lärande relaterat till läroplanens mål kring normer och värden

Skolans uppdrag, som bl.a. syftar till att eleverna skall utveckla sina attityder och sin kompetens i riktning mot de normer och värden som bildar ideal för vårt samhälle, är en angelägen uppgift för alla i skolan. Resultaten av skolans arbete på detta område är särskilt svåra att mäta. Likafullt har rektor även på detta område ansvar för skolans resultat. Det ställer bland annat krav på att rektor kontinuerligt och systematiskt skaffa sig en bild av vilka resultat eleverna når i sin utveckling enligt läroplanens mål rörande normer och värden och av hur framgångsrika skolans insatser är för denna utveckling. I sitt uppdrag enligt läroplanen att "aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dessa komma till uttryck i praktisk vardaglig handling" skall skolan bl.a. verka för att varje elev vidareutvecklar sin förmåga att göra medvetna etiska ställningstaganden och respekterar andra människors egenvärde och integritet.

Det finns ingen sammanställning över resultaten av arbetet med elevernas demokratiska värderingar och färdigheter, vilket gör att inspektörerna har svårt att göra några bedömningar.

Skolan skall också sträva mot att varje elev tar ett personligt ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö och tar tillvara möjligheterna att utöva inflytande över sin utbildning.

I Norrunds skola kan vare sig strategier eller resultat påvisas vad gäller elevernas inflytande över undervisningen. Inte heller i Bergby centralskola ges eleverna möjligheter att påverka sin egen undervisning och ta ansvar för resultatet.

Enligt intervjuade elever i både Bergby centralskola och Norrunds skola trivs flertalet i skolan och de känner sig trygga. Kommunens elevundersökning om elevernas trivsel, trygghet m.m. för årskurs 5 respektive 8 år 2004 visar dock ett något sämre resultat för båda skolorna i förhållande till "Gävlebildens". Klotter förekommer inte i någon av skolorna och språkbruket har i Bergby centralskola blivit bättre under den senaste tiden, sedan man i de lägre årskurserna bokstavligen "eldat upp" vissa ord, som eleven själv inte vill ta emot. Vid inspektionstillfället inträffade några incidenter såväl på lektioner som på raster i Bergby centralskola. Vissa elever särskilt i de högre årskurserna försöker provocera lärarna på olika sätt och några få elever är inte medvetna om skolans normsystem.

Inslag av kränkande behandling och mobbning förekommer i Bergby centralskola – mest i de högre årskurserna enligt intervjuade elever och lärare. Det bekräftas också i skolans egen utvärdering från hösten 2004. Enligt elevvårdsteamet behandlades fyra svårare fall under hösten 2004, varav tre kan betecknas som verbala kränkningar. Utvecklingen är dock positiv enligt lärarna. Kommunens enkät bland eleverna i årskurs 5 respektive årskurs 8 vad gäller kränkande behandling och trygghet i skolan visar vad gäller kränkningar ett positivt resultat för eleverna i Bergby centralskola i jämförelse med samtliga elever i kommunen för årskurserna 5 respektive 8. Skolans egen utvärdering visar dock att de äldre eleverna inte alltid får tillfälle att prata med en vuxen i skolan.

I Norrsundets skola förekommer kränkningar och mobbning i mycket begränsad omfattning, vilket bekräftas av kommunens enkät för årskurs 5.

Inspektörerna bedömer att rektor och lärare systematiskt bör skaffa sig en bild av och säkerställa resultat hos eleverna av skolans arbete med normer och värden.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att rektor och skolans lärare bör skaffa sig kunskap om elevernas lärande och på en övergripande nivå följa upp och analysera elevernas kunskaper även i andra ämnen än svenska, engelska och matematik. Inspektörerna bedömer vidare att rektor och lärare systematiskt bör skaffa sig en bild av och säkerställa resultat hos eleverna av skolans arbete med normer och värden.

2. Arbetsmiljö och delaktighet

Samverkan och delaktighet

Elevernas inflytande på utbildningen är en grundpelare i det svenska skolväsendet. Verksamheten skall vara utformad i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen skall bedrivas i demokratiska arbetsformer och utveckla elevernas förmåga och vilja att ta personligt ansvar och att aktivt delta i samhällslivet. Skolans lärare skall utgå från att eleverna kan och vill ta ansvar för sin inläring och sitt arbete i skolan och de skall planera undervisningen tillsammans med eleverna. Lärarna skall se till att alla elever, oavsett kön och social och kulturell bakgrund, får ett verkligt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och innehåll i undervisningen och skall uppmuntra sådana elever som har svårt att framföra sina synpunkter att göra det. Alla som arbetar i skolan skall verka för att man tillsammans med elevernas vårdnadshavare utvecklar innehåll och verksamhet. Rektor skall särskilt verka för att skolans arbetsformer utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas.

Eleverna i Bergby centralskola anser att de har små möjligheter att påverka undervisningen. Endast i årskurserna 4–6 finner inspektörerna några modeller för elevinflytande över det egna lärandet och möjligheter till utvärdering. Inte heller i Norrsundets skola arbetar lärarna medvetet på att träna eleverna att ta ett eget och med stigande ålder större ansvar för sitt lärande. Enligt eleverna i båda skolorna är det ”läraren som bestämmer”.

Inspektörerna anser att skolans lärare bör utveckla former för elevernas inflytande över undervisningen.

I varje klass eller undervisningsgrupp skall eleverna ges tillfälle att tillsammans med läraren behandla frågor som är av gemensamt intresse för eleverna. Den närmare utformningen skall anges i arbetsplanen.

Inspektörerna konstaterar att eleverna i Bergby centralskola tidigt lär sig arbeta i demokratiska former. Det finns tre elevråd – ett för förskoleklassen och årskurserna 1–3, ett annat för årskurserna 4–6 och ett tredje för de högsta årskurserna. Varje klass har två företrädare i elevrådet. Elevråden sammanträder en till två gånger per termin i de lägre årskurserna och en gång i månaden i de högsta årskurserna. Klassråd hålls inte regelbundet. Många frågor av gemensamt intresse tas i stället upp på mentorstiden. I Norrsundets skola finns ett elevråd för

hela skolan. Klassråd hålls före sammanträdet i elevrådet för att frågor från klasserna snabbt skall tas upp till behandling. I båda skolorna bistår en lärare eleverna i elevrådsarbetet. Rektor har dock ingen direkt eller kontinuerlig kontakt med elevråden, vilket eleverna skulle önska. I läroplanen betonas att det inte är tillräckligt att förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Eleverna skall förberedas att aktivt delta i samhällslivet.

Inspektörerna bedömer att båda skolornas elevrådsverksamhet ligger i linje med läroplanens intentioner i detta avseende.

I läroplanen betonas att alla som arbetar i skolan skall samarbeta med elevernas vårdnadshavare så att man tillsammans kan utveckla innehåll och verksamhet.

I Norrsundets skola ges information till alla föräldrarna en gång per termin om läroplaner, kursplaner och planeringen för läsåret. Därutöver informerar varje klasslärare respektive föräldragrupp om den egna klassens verksamhet. Informationen i Bergby centralskola till föräldrarna sker på olika sätt. Inför varje läsår och termin hålls ett föräldramöte med respektive klassmentor. Vid övergången från årskurs 6 till 7 ges en mera ingående information om studieval, betygssättning m.m. från skolans ledning, studie- och yrkesvägledare och skol-sköterska. I en fyllig informationsbroschyr som utkommer varje läsår finns förutom hänvisningar till läroplanen diverse upplysningar om de båda skolornas verksamhet. I syfte att öka föräldraengagemanget i skolan har en lokal skolstyrelse bildats (Skolstyrelsen för Hamränge skolor). Styrelsen består av tio föräldrar, fem personalföreträdare, tre elever och rektor. Skolornas överlevnad och tillgången till lokaler är frågor som spelar en stor roll i styrelsens arbete. Två gånger per termin ger styrelsen ut en tidning – Skolkraft.

Inspektörerna bedömer att såväl samarbetet mellan hem och skola som de båda skolornas information till föräldrarna är bra.

Värdegrundsarbetet

För att åstadkomma en god arbetsmiljö i skolan, finns krav på rektor att upprätta, genomföra, följa upp och utvärdera skolans handlingsprogram för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling bland elever och anställda. Också var och en som verkar inom skolan skall aktivt motverka alla former av kränkande behandling, såsom mobbning, rasistiska beteenden, trakasserier mot och förtryck av individer och grupper. Skolans lärare skall uppmärksamma och – i samråd med övrig skolpersonal – vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka kränkande behandling.

Båda skolorna arbetar enligt en trygghetsplan som utarbetats av personalen under de senaste två åren efter direktiv från den politiska nämnden. Rektor anser att planen är väl förankrad bland skolans personal och ett levande dokument, vilket bekräftas vid inspektörernas intervjuer. Enligt elevvårdspersonal och lärare har det varit svårt att engagera eleverna i detta arbete. Dock har föräldrar kännedom om planen. I trygghetsplanen, som utgör skolans handlingsprogram mot kränkande behandling, ingår bl.a. en vision för detta arbete, grundläggande värderingar och en arbetsplan för trygghet, en särskild arbetsplan mot mobbning, där frågan när vuxen kränker en elev även uppmärksammas, ordningsregler, rutiner för elevvårdsarbetet m.m.

I Bergby centralskolas MSG står en s.k. elevrunda på dagordningen varannan vecka. Detta innebär att elevvårdsfrågorna då står i fokus. I skolan finns kamratstödjare, s.k. BIG-kompisar (BIG = Brottsförebyggarna i Gävle), vilka är organiserade redan från förskoleklassen. BIG-representanterna träffas en gång i månaden tillsammans med BIG-lärare. Alla som deltar i detta elevvårdande arbete har genomgått en utbildning i kommunens regi. Skolan arbetar med fadderverksamhet bl.a. för att eleverna i förskoleklassen tidigt skall få kontakt med den vanliga skolan och lärandet. Vid vissa tillfällen arrangeras olika aktiviteter där skolans faddergrupper deltar – de äldre eleverna tar hand om de yngre. I de tidigare årskurserna genomförs i stort sett varje vecka olika värderingsövningar. I de högsta årskurserna är dock arbetet med värdegrunden av begränsad omfattning, enligt elever och personal. I syfte att utveckla verksamheten har skolans specialpedagog påbörjat utvärderingar av trygghetsarbetet bland skolans personal.

Norrsundets skola deltar inte i BIG-arbetet. Två lärare har dock genomgått utbildningen. Flertalet lärare i skolan har fått utbildning i EQ (emotionell intelligens) och genomför självbildsövningar med eleverna. Enkäter om elevens trivsel och sociala situation i klassen genomförs regelbundet, och resultatet tas upp på föräldramötena. Inom ramen för en s.k. vänskapsvecka arbetar eleverna över årskurserna med teman kring värdegrunden och genomför värdegrundsövningar.

Inspektörerna bedömer att arbetet för att förebygga och åtgärda kränkande behandling i stort sett är gott i såväl Bergby centralskola som Norrsundets skola.

Alla som arbetar i skolan skall gemensamt med eleverna ta ansvar för den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön. Skolans lärare skall klargöra skolans normer och hur dessa är en grund för arbetet samt tillsammans med eleverna diskutera och utveckla regler för arbetet och samvaron i gruppen. Om en elev uppträder olämpligt eller gör sig skyldig till en mindre förseelse, skall läraren uppmana eleven att ändra sitt uppförande. Om detta inte hjälper skall läraren kontakta elevens vårdnadshavare.

En viktig beståndsdel i skolans arbetsmiljöarbete är enligt rektor och personal ett kontrakt som i 13 punkter anger hur eleverna skall uppföra sig i skolan. Detta kontrakt utarbetades vid en tidpunkt då arbetsmiljön och förhållandet mellan elever och personal inte var den bästa. Om en elev bryter mot kontraktet leder det till vissa konsekvenser, som föräldrarna skall acceptera genom att signera kontraktet. En av konsekvenserna är följande: "... Om problemet trots detta fortsätter, måste en förälder vara beredd att vara tillsammans med barnet i skolan."

Inspektörerna vill framhålla att skolan har ansvar för elevernas arbetsmiljö och kan inte kräva insatser i skolan av vårdnadshavarna.

Enligt grundskoleförordningen får läraren visa ut en elev från undervisningslokalen för högst återstoden av pågående undervisningspass.

I Bergby centralskola har personalen kommit överens om vissa disciplinära åtgärder för eleverna i årskurserna 7–9. Om en elev befinner sig i skolan men inte är närvarande på lektionerna tillämpas att eleven förvisas från skolan resten av

dagen efter det att föräldrarna kontaktats. Samma åtgärd vidtas då en elev uppträder olämpligt eller gör sig skyldig till en allvarlig förseelse.

Enligt inspektörerna bryter skolan mot grundskoleförordningens bestämmelser om disciplinära åtgärder, då det inte är tillåtet att förvisa en elev från skolan resten av skoldagen. De rutiner som tillämpas måste förändras.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att skolornas insatser vad gäller arbetsmiljö och delaktighet i stort är gott. Inspektörerna bedömer att båda skolornas elevrådsverksamhet ligger i linje med läroplanens intentioner i detta avseende. Skolan kan inte kräva att föräldrarna skall närvara vid vissa situationer i skolan. Skolan bryter mot grundskoleförordningens bestämmelser om disciplinära åtgärder, då det inte är tillåtet att förvisa en elev från skolan resten av skoldagen.

3. Pedagogisk verksamhet och undervisning

Lokala mål och innehåll

Både läroplan och nationella kursplaner skall ligga till grund för planeringen av undervisningen. I kursplanerna anges syftet med de olika ämnena under rubriken Mål att sträva mot. Dessa mål skall ligga till grund för den inriktning undervisningen skall ha och de skall visa vilka kunskaper som skolan skall sträva efter att alla elever utvecklar. Målen att sträva mot skall vara utgångspunkt för lärarnas planering tillsammans med eleverna. I kursplanerna anges också Mål att uppnå. Dessa mål beskriver vad varje elev minst skall kunna efter det femte respektive det nionde skolåret. I det så kallade frirummet skall lärare använda sin yrkeskunskap och yrkeserfarenhet för att tillsammans med eleverna tolka målen, ta ställning till vilket stoff som skall väljas ut för att konkretisera innehållet samt ta ställning till hur man vill arbeta och organisera undervisningen.

I läroplanen föreskrivs att lärarna skall sträva efter att i all undervisning balansera och integrera kunskaper i olika former. Utforskande, nyfikenhet och lust att lära skall utgöra en grund för undervisningen. På varje skola och i varje klass skall lärare tolka de nationella kursplanerna och tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen med utgångspunkt i elevernas förutsättningar, erfarenheter, intressen och behov.

Vare sig i Bergby centralskola eller Norrsundets skola är eleverna i de lägre årskurserna medvetna om målen för undervisningen. I årskurserna 7-9 anger dock lärarna målen i anslutning till större arbetsbeting och projekt. Föräldrarna framhåller att lärarna arbetar på olika sätt när det gäller att förmedla målen för undervisningen till dem och skulle vilja se en större enhetlighet. I skolornas gemensamma informationsbroschyr görs hänvisningar till läroplanen och det nationella provsystemet. I anslutning därtill ges en sammanfattning av uppnåendemålen i svenska, engelska och matematik för årskurs 5 respektive årskurs 9.

Kursplanerna är utformade för att klargöra vad alla elever skall lära sig men lämnar samtidigt stort utrymme för lärare och elever att välja stoff och arbetsmetoder. De lägger fast de kunskapskvaliteter som undervisningen skall utveckla och anger därmed en ram inom vilken val av stoff och metoder skall göras lokalt. På varje skola och i varje klass måste lärare tolka de nationella kurspla-

nerna och tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen med utgångspunkt i elevernas förutsättningar, erfarenheter, intressen och behov.

I Norrsundets skola har inga lokala bearbetningar gjorts av kursplanerna. I Bergby centralskola har lärarna bl.a. utarbetat en utbildningsstege i matematik från förskoleklassen t.o.m. årskurs 9. Syftet är att följa progressionen i lärandet, reagera och sätta in stöd då eleven riskerar att inte uppnå målen. Efter varje läsår görs kommentarer om bl.a. elevens förmåga att lösa problem, förklara och argumentera för sitt tänkande. Lokala bearbetningar av kursplanerna har gjorts i vissa ämnen men inte i alla och inte i samtliga årskurser.

Inspektörerna anser att kännedomen om målen i samtliga ämnens kursplaner bör förbättras i båda skolorna.

Organisering av undervisningen och tidsanvändningen

För grundskolan finns föreskrifter om utbildningens omfattning i form av en timplan, där det anges antalet timmar för ämnen, ämnesgrupper, språkval och elevens val, det totalt garanterade antalet timmar (garanterad undervisningstid), och inom ramen för den totala undervisningstiden ett visst antal timmar för skolans val.

Klassorganisationen i Norrsundets skola är styrd av det rådande elevantalet i respektive årskurs och strävan att använda lärarresurserna på ett rationellt sätt. Vid besökstillfället hade extra resurser satts in i en av klasserna med hänsyn till elevernas behov. Organisation av undervisningen i Bergby centralskola bygger i hög grad på de lokalmässiga förutsättningarna. Eleverna i förskoleklassen och årskurserna 1–3 får sin undervisning i egna lokaler några hundra meter från huvudbyggnaden. I denna är det dock relativt ”täta skott” mellan de lägre årskurserna 4–6 och de högre årskurserna 7–9. Genom rådande organisation av arbetslagen och placeringen av lärarnas arbetsrum m.m. förstärks intrycket att samarbetet över årskursgränserna är begränsat, vilket också bekräftas genom intervjuer.

Inspektörerna finner att skolornas organisation är betingad av lokalmässiga förutsättningar och antalet elever i de olika årskurserna. Enligt inspektörerna bör rektor skapa förutsättningar för såväl ett pedagogiskt som ett socialt samarbete över årskursgränserna för elever och lärare i Bergby centralskola.

Rektor skall se till att varje elev ges den garanterade undervisningstiden. Av skolans schema för klasserna i årskurserna 1–6 i Bergby centralskola framgår det dock inte i vilka ämnen som läraren undervisar. Undantag är slöjd, bild samt idrott och hälsa, för vilka särskilda lokaler disponeras. Inte heller i Norrsundets skola anges ämnena i elevernas scheman i samtliga klasser.

Mot denna bakgrund finns det enligt inspektörerna ingen möjlighet för rektor att kontrollera undervisningstiden för respektive ämne och att eleverna får den garanterade undervisningstiden i grundskolan.

Sen ankomst till lektion dels upp till tio minuter, dels mer än tio minuter leder till kvarsittning under 20 respektive 40 minuter för eleverna i årskurserna 7–9 i Bergby centralskola. Kvarsittningen genomförs vid skolans s.k. hemstudiedagar (se nedan). Även de elever som av olika anledningar förvisats från en del av skoldagen måste ta igen den förlorade undervisningstiden vid dessa tillfällen

Som tidigare nämnts har en promenad på 30 minuter i veckan införts på schemat för eleverna i årskurserna 7–9 i Bergby centralskola. Vid intervjuerna har framkommit att eleverna kompenseras för denna tid genom fem s.k. hemstudiedagar som har lagts in i kalendarier för vårterminen 2005. Eleverna har undervisning enligt schemat på förmiddagen och får sin lunch i skolan. Skolskjutens tider har ändrats med anledning av hemstudiedagen. I Norrsundets skola tas tid för de fysiska aktiviteterna från den ordinarie undervisningen motsvarande ca 1 timma per vecka.

Inspektörerna bedömer att båda skolorna genom compensation för tid för fysiska aktiviteter under skoldagen inte erbjuder eleverna den garanterade undervisningstiden för grundskolan.

Arbetssätten

Enligt läroplanen skall skolan sträva efter att eleverna utvecklar nyfikenhet och lust att lära. Lektionsbesöken i Bergby centralskola och Norrsundets skola visar att arbetsmiljön i klasserna i de lägre årskurserna är lugn och eleverna arbetar koncentrerat. Individuellt arbete med lärobok och studiebok och med läraren som handledare präglar arbetssättet. I de högre årskurserna 7–9 i Bergby centralskola och i årskurs 6 i Norrsundets skola är inspektörernas intryck att vissa elever inte är motiverade för undervisningen, vilket även sätter sin prägel på studiemotivationen för hela klassen.

Inspektörerna bedömer efter observationer och intervjuer, att personalen bör arbeta med elevernas motivation för studier främst i de högre årskurserna i såväl Bergby centralskola som Norrsundets skola.

I läroplanen anges att eleverna skall lära sig att lyssna, diskutera, argumentera och använda sina kunskaper som redskap för att formulera och pröva antaganden och lösa problem, reflektera över erfarenheter och kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden, samt inhämta tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att kunna träffa väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

I läroplanen anges vidare att skolan skall förmedla de mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram alla i samhället behöver. Eleverna skall kunna orientera sig i en komplex verklighet, med ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt. Studiefärdigheter och metoder att tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktiga. Det är också nödvändigt att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ. Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva skall varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga. En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang. Eleverna skall få möjligheter att ta initiativ och ansvar. De skall ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att arbeta självständigt och lösa problem.

Vare sig i Bergby centralskola eller Norrsundets skola dominerar något särskilt arbetssätt. Vid inspektionstillfällena arbetade eleverna vanligtvis med individuella uppgifter i lärobok eller studiebok. I matematik fördes inga matematiska samtal. Ingen av skolorna har någon särskild profil i sin undervisning. I Bergby centralskola finns inlagt på schemat " eget arbete " (40 minuter respektive 60 minu-

ter för årskurserna 7 och 8–9). Syftet är att eleverna skall få möjlighet att själva välja vad de vill studera med hänsyn till deras arbetssituation i olika ämnen. I Norrsundets skola studeras vissa teman – t.ex. skogen, upptäcksresanden, Astrid Lindgren – både klassvis och över årskurserna. Enligt eleverna är deras inflytande på val av teman, arbetssätt m.m. begränsat.

Inspektörerna bedömer att de pedagogiska insatserna bör öka för att ge eleverna möjligheter till ett mera varierat arbetssätt i de olika ämnena.

I båda skolorna görs olika utvecklingsinsatser för elevernas lästräning. I t.ex. förskoleklassen och årskurs 1 i Bergby centralskola läser lärarna högt för klassen varje dag. Fasta lässtunder är inlagda på schemat och eleverna i årskurserna 2–3 läser tyst 15-20 minuter varje morgon. I Norrsundets skola läser alla klasser minst 20 minuter per dag. Läsutvecklingen kontrolleras flera gånger per år med hjälp av ett s.k. läsutvecklingsschemat (LUS), dock inte helt genomfört i Norrsundets skola. Resultaten följs upp av specialpedagogen och förs vidare till lärarna i respektive MSG.

Inspektörerna bedömer att skolans insatser för att utveckla elevernas läsning är bra.

Individanpassning, individuell studieplanering och stöd

Grundskoleförordningen anger att om det genom uppgifter från skolans personal, en elev, dennes vårdnadshavare eller på annat sätt har framkommit att eleven behöver särskilda stödåtgärder, skall rektorn se till att ett åtgärdsprogram utarbetas. Eleven och elevens vårdnadshavare skall ges möjlighet att delta vid utarbetandet av programmet. Utvecklingssamtal skall i vissa fall resultera i ett åtgärdsprogram

För behandling av elevvårdsfrågor skall det finnas en elevvårdskonferens för rektorns arbetsområde. I elevvårdskonferensen skall som ledamöter ingå. Rektorn, företrädare för elevvården, och berörd klassföreståndare eller motsvarande och annan berörd personal. Rektorn beslutar om den närmare sammansättningen av elevvårdskonferensen. Rektorn eller den arbetstagare som rektorn utser är ordförande. Elevvårdskonferensen får tillåta att även andra än ledamöter är närvarande och yttrar sig vid sammanträdena. Elevvårdskonferensen är beslutförför när mer än hälften av ledamöterna är närvarande. Vid sammanträde med elevvårdskonferensen skall föras protokoll.

Elevvårdsteamet har utarbetat ett flödesschema över elevvården. Det utgår från arbetslagets möjligheter till åtgärder och om inte detta är tillräckligt förs ärendet vidare till MSG, elevvårdsteamet och slutligen till elevvårdskonferensen. Skolans specialpedagog är i första hand ansvarig för detta arbete. Åtgärdsprogram skrivs för alla elever som behöver stöd av något slag. Det finns dock minst tre varianter av åtgärdsprogram och samtliga ger inte förutsättningar för att konkret ange vilka insatser skolan skall göra. Ett par exempel: "Åtgärd: Eleven måste inta en seriös inställning till lektionerna i svenska". "Åtgärd: Eleven behöver komma på lektionerna och visa vad hon kan i slöjd".

Inspektörerna anser att skolans åtgärdsprogram bör ses över, varvid skolans stödinsatser bör tydliggöras.

Det framkommer vid inspektörerna att rektor inte alltid är närvarande vid elevvårdskonferensen. Vid dessa tillfällen undertecknar specialpedagogen elevvårdskonferensens beslut. Inspektörerna vill erinra om att rektor skall ingå som ledamot i elevvårdskonferensen. Möjligheten att hålla sammanträde med elevvårdskonferensen utan att rektor är närvarande får inte brukas i en sådan omfattning att skolan i praktiken kringgår förbudet för rektor att sätta annan i sitt ställe.

Rektor bör delta i elevvårdskonferensen i större omfattning.

I årskurserna 4–6 i Bergby centralskola ansvarar en speciallärare för det s.k. Hjärnkontoret. De elever som är i behov av stöd i olika ämnen får det inom ramen för denna verksamhet. Eleverna går från sina ordinarie lektioner till specialläraren. För eleverna i årskurserna 7–9 finns tillgång till den s.k. Studion med en särskild lärare. Vissa elever har större delen av sin undervisning förlagd till Studion och är tillsammans med sin ”klass” endast i de praktiska - estetiska ämnena. Föräldrarna är införstådda med och har godkänt detta arrangemang. Inspektörerna finner att Studion är att betrakta som en särskild undervisningsgrupp (se vidare kap. 5).

På frågan om alla elever i behov av stöd får sådant anser rektor, lärarna och elevvårdsteamet att resurserna är otillräckliga. Vissa ärenden kan hänskjutas till kommunens centrala elevstödsenhet men möjligheterna att få hjälp därifrån anses begränsade. Ett s.k. multikompetent team har nyligen etablerats inom varje skolområde i kommunen. Syftet är att skapa ett ökat samarbete mellan skolan och socialförvaltningen.

Inspektörerna bedömer att samtliga elever i behov av stöd inte får detta i Bergby centralskola och Norrsundets skola, vilket skall åtgärdas.

Utvärdering av lärandet, bedömning och betygssättning

I läroplanen anges att läraren utifrån kursplanernas krav allsidigt skall utvärdera varje elevs kunskapsutveckling, muntligt och skriftligt redovisa detta för eleven och hemmen samt informera rektor, med utgångspunkt i föräldrarnas önskemål fortlöpande informera elever och hem om studieresultat och utvecklingsbehov och vid betygssättningen utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kraven i kursplanen och göra en allsidig bedömning av dessa kunskaper.

En sammanställning över måluppfyllelsen i svenska och matematik byggd på Skolverkets diagnostiska material för årskurs 2 från vårterminen 2004 visar att 89 procent av eleverna i Bergby centralskola beräknas nå målen i svenska och matematik för årskurs 5. Det är något bättre än genomsnittet för samtliga skolor i kommunen (86 procent i svenska respektive 85 procent i matematik). För Norrsundets skola ligger prognosen högre för svenska och lägre för matematik i förhållande till kommunen som helhet (92 respektive 82 procent).

Ämnesprov i samma ämnen kan användas i slutet av årskurs 5 för att bedöma elevernas kunskapsutveckling. Statens skolverk fastställer ämnesprov och meddelar närmare föreskrifter om dem. I grundskoleförordningen anges att ämnesprov i svenska, engelska och matematik skall användas i slutet av årskurs 9 för att bedöma elevernas kunskapsutveckling och som stöd för betygssättning.

Grundskoleförordningen anger att när betyg sätts efter det att ett ämne eller ett ämnesblock har avslutats, skall betyget bestämmas med hjälp av de mål som eleverna enligt kursplanerna skall ha uppnått i grundskolan, och de betygskriterier som har fastställts för ämnena och ämnesblocken. Betyget Godkänd skall motsvara de mål som eleverna enligt kursplanerna skall ha uppnått i ämnena i slutet av det nionde skolåret. Statens skolverk har fastställt betygskriterier för betygen Väl godkänd och Mycket väl godkänd. Betygskriterierna preciserar vilka kunskaper enligt kursplanerna som krävs för respektive betyg. Betyget uttrycker i vad mån den enskilda eleven har uppnått de mål som uttrycks i kursplanen för respektive ämne eller ämnesblock. Som stöd för betygssättningen finns ämnes-specifika kriterier för olika kvalitetssteg. Dessa betygskriterier anges i anslutning till respektive kursplan.

I Bergby centralskola har man infört en modell med varningar för elever som riskerar att inte uppnå målen i skolans ämnen från höstterminen i årskurs 8. Information om detta skickas hem till föräldrarna i god tid före utvecklingssamtalen. Här beskrivs också vad som skall åtgärdas. Likalydande text förs sedan in på åtgärdsprogrammet. Men redan i årskurs 7 får samtliga elever besked i skriftlig form om och hur de uppnår målen i samtliga ämnen. Informationen ges enligt följande beteckningar: ?, -, + och ++, dvs. i fyra steg.

Enligt grundskoleförordningen skall läraren på begäran av en elevs vårdnadshavare som ett komplement till utvecklingssamtalet lämna skriftlig information om elevens skolgång. Sådan information får dock inte ha karaktären av betyg. Inspektörerna bedömer att det sätt på vilket informationen ges om samtliga elevers skolgång i årskurs 7 i Bergby centralskola strider mot författningarna och måste åtgärdas.

Eleverna i de högsta årskurserna i Bergby centralskola får i regel information av undervisande lärare om vilka betygskriterier som gäller. Det kan gälla både för ämnet som helhet och enskilda undervisningsområden. Lärarna arbetar dock på olika sätt och eleverna ser inte en gemensam ståndpunkt när det gäller att lyfta fram betygskriterierna. Lärarna själva ser sig något isolerade i denna fråga och saknar ett utbyte med andra skolor vad gäller betygsfrågorna.

Inspektörerna bedömer att rutinerna för att säkerställa en rättvis och likvärdig betygssättning bör förbättras.

Vägledning och utvecklingssamtal

Enligt grundskoleförordningen skall läraren, eleven och elevens vårdnadshavare träffas minst en gång varje termin för utvecklingssamtal och där samtala om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Informationen bör grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i relation till målen i läroplanen och i kursplanerna, samt tydliggöra vilka insatser som behövs för att eleven skall nå målen.

I båda skolorna hålls utvecklingssamtal en gång per termin i enlighet med grundskoleförordningens bestämmelser. De är väl förberedda genom att såväl eleven själv som föräldrarna får bedöma elevens kognitiva och sociala utveckling. Det är inte bara utvecklingen i svenska, engelska och matematik som tas upp utan även i övriga ämnen.

Inspektörerna bedömer att båda skolornas information om elevens skolgång genomförs på ett bra sätt.

I läroplanen anges att rektor har ett särskilt ansvar för att den studie- och yrkesorienterande verksamheten organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatt utbildning.

Inför årskurs 9 informerar skolans studie- och yrkesvägledare elever och föräldrar om sin verksamhet i enlighet med en planering veckovis för läsåret. Eleverna i Bergby centralskola genomför totalt tre veckors prao under årskurserna 8 och 9. Individuella vägledningssamtal hålls under hösten. Information ges om processen för intagningen till gymnasieskolan och olika aktiviteter från kommunens tre gymnasieskolor.

Inspektörerna bedömer att den studie- och yrkesvägledande verksamheten i Bergby centralskola är av god kvalitet.

Samverkan och öppenhet

Rektor har ett särskilt ansvar för att samverkan med arbetslivet utanför skolan utvecklas så att eleverna får konkreta erfarenheter av betydelse för deras val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

Enligt eleverna i Bergby centralskola görs det för få studiebesök till organisationer och institutioner i närsamhället. Det finns ingen plan över vilka studiebesök som kan vara lämpliga över årskurserna. I samarbete med företaget Stora Enso i Norrsundet erbjuds eleverna i de högre årskurserna i Bergby centralskola läxläsning på kvällstid med personal från företaget. Syftet är att samtidigt försöka konkretisera vissa moment i de naturvetenskapliga ämnena och öka intresset för tekniska och naturvetenskapliga studier. Eleverna i Norrsundets skola får göra vissa studiebesök i närsamhället och besöka kulturella institutioner i Gävle.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att Bergby centralskolas och Norrsundets skolas insatser vad gäller pedagogisk verksamhet och undervisning bör förbättras i vissa avseenden. Båda skolorna bör öka insatserna för att ge eleverna bättre kunskaper om målen för undervisningen i samtliga ämnen i grundskolan. Enligt inspektörerna finns det ingen möjlighet för rektor att kontrollera undervisningstiden för respektive ämne och att eleverna får den garanterade undervisningstiden i grundskolan. Inspektörerna bedömer att båda skolorna genom kompensation för tid för fysiska aktiviteter under skoldagen inte erbjuder eleverna den garanterade undervisningstiden för grundskolan. Inspektörerna finner att skolans insats för att utveckla elevernas läsning är bra. Inspektörerna bedömer dock att samtliga elever i behov av stöd inte får detta i Bergby centralskola och Norrsundets skola. Den skriftliga information som eleverna i Bergby centralskola får i årskurs 7 är betygsliknande och måste förändras.

4. Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Rektors ansvar, befogenheter och funktion

Staten har tilldelat rektor en nyckelfunktion för utbildningens planering, genomförande och resultat. För ledningen av utbildningen i en skola skall det finnas en eller flera rektorer. För att utöva sitt ledarskap skall rektor enligt skollagen hålla sig förtrogen med det dagliga arbetet i skolan. Den som är rektor skall ha pedagogisk insikt, förvärvat genom utbildning och erfarenhet.

Rektor är utbildad lärare och har innehaft rektorstjänst i ca åtta år i kommunen och i Bergby centralskola sedan år 1999. Från hösten 2004 utökades ansvarsområdet med Norrsundets skola. Bergby centralskola och Norrsundets skola har en gemensam ledningsgrupp som utgörs av rektor och utvecklingsledarna för respektive MSG samt specialpedagogen. Ledningsgruppen träffas två timmar varannan vecka. Rektor anser att hon utövar sitt pedagogiska ledarskap genom ledningsgruppen.

Rektor har haft som målsättning att vara på plats i Norrsundets skola en dag i veckan. Detta har dock inte uppnåtts, vilket bekräftas av såväl lärare som elever.

Inspektörerna bedömer att rektor inte är förtrogen med det dagliga arbetet vid Norrsundets skola.

Rektors pedagogiska ledning, kvalitetssäkring och förbättringsarbete

För genomförandet av de fastställda målen för utbildningen skall det finnas en arbetsplan, som är utarbetad under medverkan av lärare och övrig personal samt företrädare för eleverna och deras vårdnadshavare. För Bergby centralskola och Norrsundets skola saknas arbetsplan, och rektor måste tillse att en sådan upprättas i enlighet med författningarnas krav.

Enligt eleverna tar rektor sällan del av den pedagogiska verksamheten i klasserna. Även lärarna skulle vilja se rektor mera engagerad i de pedagogiska diskussionerna i skolornas MSG men de är också medvetna om rektors utökade ansvarsområde från detta läsår. En viktig uppgift för rektor är enligt personalen att i Bergby centralskola öka samarbetet mellan de olika "husen" och de tre årskursgrupperna. Enligt läroplanen åligger det rektor att särskilt verka för att utbildningen utvecklas.

Enligt inspektörerna är det väsentligt att rektor i så hög grad som möjligt prioriterar det pedagogiska ledarskapet och tar del av elevernas lärande och kunskapsutveckling.

Rektor skall vara pedagogisk ledare för skolan och chef för lärarna och övrig personal. Särskilt skall rektor verka för att utbildningen utvecklas, och han eller hon har en särställning när det gäller att garantera elevernas rättssäkerhet. Rektors befogenheter och ansvar är utpekade i skollagen, läroplanerna och skolformsförordningarna. Som ett led i rektors resultatansvar och uppdrag att särskilt verka för att utbildningen utvecklas, skall rektor ansvara för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de riksgiltiga målen, målen i skolplanen och den lokala arbetsplanen. Arbetsplanen skall följas upp och ut-

värderas kontinuerligt. För skolan skall det årligen upprättas en skriftlig kvalitetsredovisning. Den skall fungera som ett led i den kontinuerliga uppföljningen och utvärderingen av verksamheten. Kvalitetsredovisningen skall innehålla en bedömning av i vilken mån de nationella målen för utbildningen har uppnåtts och en redogörelse för vilka åtgärder skolan avser att vidta om målen inte har uppnåtts.

I Bergby centralskolas kvalitetsredovisning för läsåret 2003-2004 upptas endast en diskussion om två målområden, nämligen värdegrund och arbetsmiljö samt undervisning och lärande. I kvalitetsredovisningen för Norrsundets skola behandlas fyra målområden. På samtliga målområden diskuteras resultat/måluppfyllelse, analys och åtgärder. En struktur och plan för skolornas kvalitetsarbete redovisas i en PM från oktober 2004 och skall ligga till grund för verksamheten i respektive MSG. Två gemensamma utvecklingsområden skall tas upp för granskning och utvärdering, nämligen skolans trygghetsplan och läs- och skrivutvecklingen.

Inspektörerna bedömer att de båda skolornas kvalitetsredovisningar inte motsvarar kraven i författningsbestämmelserna, särskilt vad gäller bedömningen i vad mån de nationella målen har nåtts.

I Bergby centralskola anordnas stödundervisningen i Hjärnkontoret för de lägre årskurserna och i Studion för de högre (se kap. 3). Inspektörerna finner att Studion är att betrakta som en särskild undervisningsgrupp enligt grundskoleförordningen. Beslut om att en elev placeras i särskild undervisningsgrupp skall kunna överklagas. Inspektörerna finner dock att besvärshänvisning inte förekommer och att rutiner för rektors beslutsfattande på delegation måste ändras i detta avseende.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna vad gäller styrning, ledning och kvalitetsarbete att vissa åtgärder måste vidtas för att tillgodose författningarnas krav. Inspektörerna bedömer att rektor inte är förtrogen med den dagliga verksamheten i Norrsundets skola. Arbetsplan saknas och måste upprättas enligt författningarnas krav. Enligt inspektörerna är det väsentligt att rektor i så hög grad som möjligt prioriterar det pedagogiska ledarskapet och tar del av elevernas lärande och kunskapsutveckling. Inspektörerna finner att ett väl strukturerat kvalitetsarbete har inletts. Inspektörerna bedömer dock att båda skolornas kvalitetsredovisningar inte motsvarar kraven i författningsbestämmelserna. Inspektörerna bedömer att rektors beslutsfattande om placering i särskild undervisningsgrupp måste förändras så att besvärshänvisning lämnas.

5. Tillgång till utbildning och omsorg

I grundskolans timplan anges ett visst antal timmar för elevens val. Undervisningen skall inom dess ram skall syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen. Ett allsidigt urval av ämnen skall erbjudas eleverna som elevens val. Det är väsentligt att undervisningstiden inom ramen för elevens val verkligen utnyttjas till något som eleven själv önskar och som därmed kan öka studiemotivationen.

Enligt timplanen disponeras 80 minuter per vecka för elevens val från årskurs 2 i Bergby centralskola. Elevens val är upptaget på elevernas schema först från

årskurs 7. Enligt eleverna i de högre årskurserna fungerar elevens val bra, medan eleverna i de lägre årskurserna inte känner till om och när elevens val genomförs. Utbudet av ämnen inom elevens val är begränsat till praktiska - estetiska ämnen - bl.a. teater i samarbete med Arbetarteatern i Norrsundet -- samt läsläsning. Vidare framkom vid inspektörerna att tiden för elevens val även disponeras för vissa elevers konfirmationsundervisning. I Norrsundets skola anslås en gemensam tid för elevens val om 80 minuter per vecka från årskurs 3. Eleverna väljer aktivitet i regel för en sexveckorsperiod.

Inspektörerna bedömer att eleverna i Bergby centralskola inte erbjuds elevens val i enlighet med författningarnas krav på breddning och fördjupning av ämnen. Elevers konfirmationsundervisning ligger inte inom skolans uppdrag. Undervisningstid får således inte anslås för detta ändamål och skall åtgärdas. Inte heller i Norrsundets skola finner inspektörerna att skolan erbjuder elevens val i enlighet med författningarnas krav på breddning och fördjupning av ämnen, vilket skall åtgärdas.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att tillgången till utbildning brister när det gäller elevens val, som inte vid någon av skolorna lever upp till kravet på breddning och fördjupning. Konfirmationsundervisning genomförs i Bergby centralskola i strid med kravet att all undervisning skall vara icke konfessionell.

6. Resurser

Personalens kompetens och kompetensutveckling

Skolans lärare skall ha en utbildning för den undervisning de i huvudsak skall bedriva. Om personer med respektive föreskriven utbildning inte finns att tillgå, får den som inte uppfyller kraven anställas för högst ett år i sänder. Skolans lärare skall ha nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för det offentliga skolväsendet, särskilt de föreskrifter som anger målen för utbildningen. Rektor skall verka för att skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen.

I stort sett alla lärare i både Bergby centralskola och Norrsundets skola har lärarutbildning.

Kompetensutveckling skall anordnas för den personal som har hand om utbildningen. Rektor skall verka för att lärare och annan personal får möjlighet till den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt skall kunna utföra sina uppgifter. Skolhuvudmannen skall vinnlägga sig om en planering av kompetensutvecklingen

När det gäller lärarnas kompetensutveckling har studiedagar och konferenstid anslagits till bl.a. skolans arbete med trygghetsplanen, Lions Quest-konceptet, EQ och projekt Charlie. Ingen individuell kompetensutvecklingsplan finns. Enligt personalen har resurserna för kompetensutveckling i första hand gått till övergripande frågor, medan den individuella kompetensutvecklingen är eftersatt på grund av otillräckliga resurser. Enligt läroplanen skall rektor sörja för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att den professionellt skall kunna utföra sina uppgifter.

Inspektörerna bedömer att tillgången till kompetensutveckling för skolans personal är acceptabel men skulle kunna planeras bättre och harmoniera med skolans mål.

Läromedel, pedagogiska material, utrustning och skolmåltider

Rektor skall verka för att eleverna får tillgång till handledning och läromedel av god kvalitet samt andra hjälpmedel för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, bl.a bibliotek, datorer och andra tekniska hjälpmedel. Eleverna skall ha tillgång till böcker, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning.

Enstaka datorer är tillgängliga i klassrummen i båda skolorna. En särskild datorsal med tolv arbetsplatser kan bokas i huvudbyggnaden i Bergby centralskola. Enligt samtliga intervjuade elever och lärare är datorkapaciteten otillräcklig i båda skolorna för att integrera arbetet med datorn i den vanliga undervisningen. Även föräldrarna delar denna uppfattning. Enligt intervjuade elever i de högre årskurserna i Bergby centralskola finns det elever som ännu inte fått använda datorn i undervisningen.

Vad gäller läromedel och annan utrustning för verksamheten bedömer inspektörerna att kvaliteten är god.

Skolans lokaler bör vara ändamålsenliga för utbildningen och beskaffade så att de svarar mot de pedagogiska kraven i respektive utbildning. Lokalerna bör lämpa sig för elevgruppernas storlek.

Bergby centralskolas lokal för idrott och hälsa är enligt inspektörerna inte ändamålsenlig. Den är alltför liten (6 ggr 10 meter) för verksamhet i helklass. Till detta kan läggas skolans eget konstaterande att "tillhörande duschutrymmen är under all kritik", enligt den senaste kvalitetsredovisningen. Enligt rektor och intervjuade elever påverkar detta elevernas deltagande i ämnet idrott och hälsa, vilket bl.a. resulterat i en onödig och alltför stor andel elever som inte får betyget Godkänt i detta ämne. Enligt eleverna i Norrsundets skola har ett tidigare uppehållsrum för eleverna i idrottshallen byggts om för annat ändamål, vilket medfört att de saknar ett gemensamhetsutrymme.

Inspektörerna bedömer att med undantag för lokalen för idrott och hälsa i Bergby centralskola är skolornas lokaler ändamålsenliga.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att resurserna i Bergby centralskola och Norrsundet skola är tillräckliga. I stort sett alla lärare har lärarutbildning. Inspektörerna bedömer att tillgången till kompetensutveckling för skolans personal är acceptabel men skulle kunna planeras bättre och harmoniera med skolans mål. Inspektörerna bedömer vidare att tillgången till datorer bör förbättras i båda skolorna. Inspektörerna finner slutligen att med undantag för lokalen för idrott och hälsa i Bergby centralskola är skolornas lokaler ändamålsenliga.

Sammanfattande bedömning

Inspektörerna bedömer att verksamheten övergripande är av godtagbar kvalitet i Bergby centralskola och Norrsundets skola.

Det finns dock behov av förbättringsinsatser inom följande områden.

Kunskaper, utveckling och lärande

- Rektor bör på en övergripande nivå följa upp och analysera elevernas kunskapsresultat även i andra ämnen än svenska, engelska och matematik.
- Resultatet av elevernas möjligheter att påverka undervisningen och ta ansvar för sitt lärande bör förbättras i både Norrsundets skola och Bergby centralskola.
- Båda skolorna bör förbättra arbetet kring skolans värdegrund.

Arbetsmiljö och delaktighet

- Bergby centralskola bör se över formerna för kräva vårdnadshavares närvaro i skolan så att de överensstämmer med författningarna.

Pedagogisk verksamhet och undervisning

- Informationen om målen för utbildningen till elever och deras vårdnadshavare bör förbättras.
- Rektor bör säkerställa att eleverna erbjuds den garanterade undervisningstiden.
- Elevernas möjligheter till ett mera varierat arbetssätt bör förbättras.
- Åtgärdsprogrammen för elever i behov av särskilt stöd bör ses över.
- Rektor bör delta i elevvårdskonferensen i större omfattning.
- Inspektörerna bedömer att rutinerna för att säkerställa en rättvis och likvärdig betygssättning bör förbättras.

Styrning, ledning och kvalitetsarbete

- De båda skolornas kvalitetsredovisningar bör utvecklas så att de motsvarar kraven i författningsbestämmelserna, särskilt vad gäller bedömningen av i vad mån de nationella målen har nåtts.

Det finns också sådana brister i verksamheten att författningarnas krav inte uppfylls. Bristerna inom nedan angivna områden skall snarast åtgärdas.

Arbetsmiljö och delaktighet

- Bergby centralskola tillämpar otillåten disciplinåtgärd (6 kap. 9-10 §§ grundskoleförordningen).

Pedagogisk verksamhet och undervisning

- Genom kompensation för tid för fysiska aktiviteter under skoldagen erbjuds inte eleverna den garanterade undervisningstiden (1 kap. 1 § grundskoleförordningen, bilaga 3 till skollagen).
- Elever i behov av stöd får inte detta i tillräcklig omfattning (4 kap. 1 § skollagen, 5 kap. 1 § grundskoleförordningen).
- Skriftlig information ges i en form som är betygsliknande i Bergby centralskola (7 kap. 2 § grundskoleförordningen).

Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Rektor håller sig inte förtrogen med det dagliga arbetet i Norrsundets skola (2 kap. 2 § skollagen).

- Arbetsplan saknas (2 kap. 23 § grundskoleförordningen).
- Beslut om placering av elev i särskild undervisningsgrupp fattas utan information om hur beslutet överklagas (5 kap. 5 § grundskoleförordningen, 8 kap. 1 § grundskoleförordningen).

Tillgång till utbildning och omsorg

- Undervisningen inom ramen för elevens val vid båda skolorna syftar inte till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen (2 kap. 19 § grundskoleförordningen).
- Konfirmationsundervisning anordnas vid vissa skolor inom ramen för elevens val, vilket strider mot kravet att undervisningen skall vara icke konfessionell (Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet m.m., avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag).

Datum

Ort

2005-12-21

Stockholm

Hans-Olof Hanselid

Stig Westlund